

تجارت کالایی ایران

در قیاس با سایر اقتصادها

اردیبهشت ۱۴۰۲

مریم نزعی

معاونت بررسی‌های اقتصادی
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

اقتصاد ایران جزو گروه اقتصادهای در حال توسعه است و در این گزارش تلاش شده است تا ضمن ارائه تصویری از روند تجارت جهان به تفکیک اقتصادهای در حال توسعه و توسعه یافته طی بازه ۲۳ سال اخیر، به روند صادرات و واردات کالایی برخی از اقتصادهای در حال توسعه شامل لهستان، ترکیه، برزیل، عربستان سعودی و ویتنام در قیاس با ایران نیز پرداخته شود.

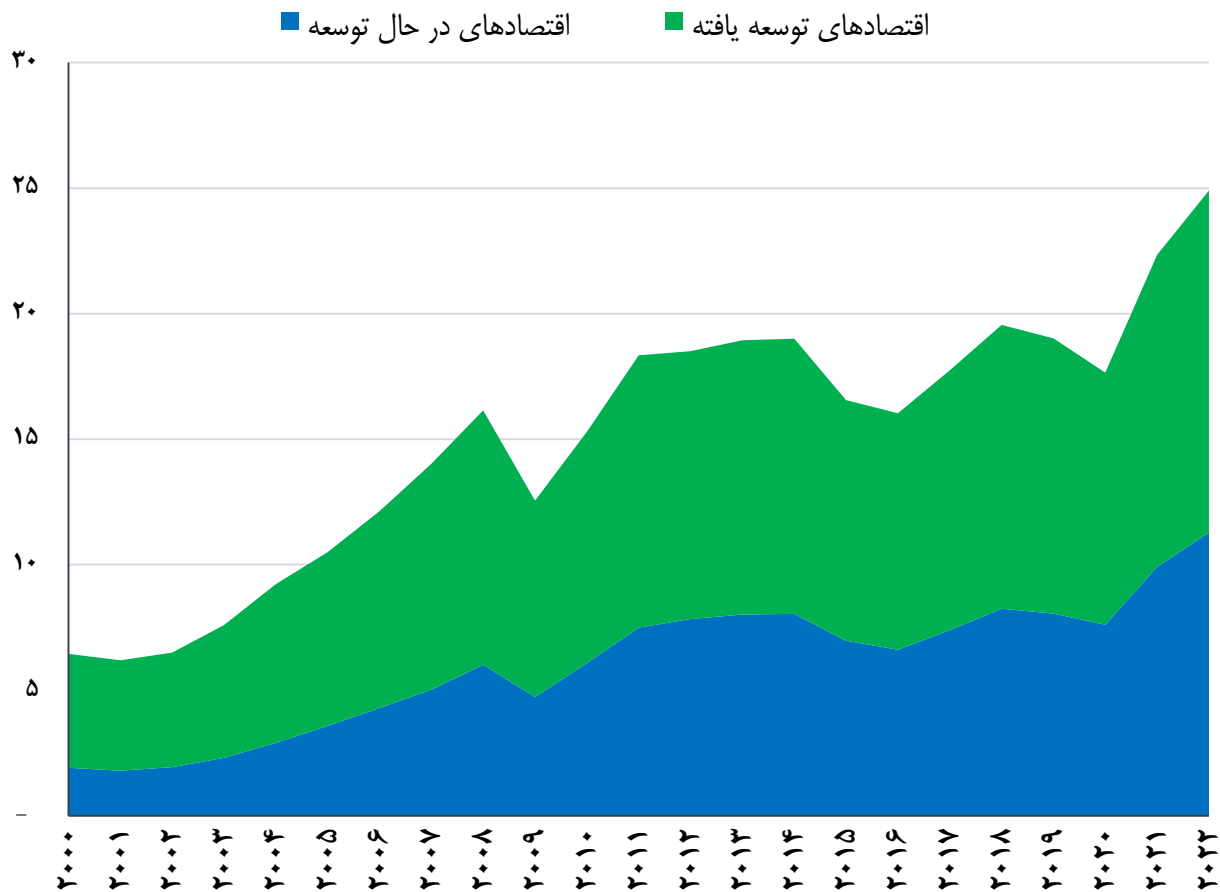
- تجارت منافع متعددی دارد. تجارت بر سرعت رشد بهره‌وری به ویژه در اقتصادهایی که در زنجیره‌های ارزش جهانی مشارکت فعالی دارند، می‌افزاید و مشارکت در زنجیره‌های مزبور دسترسی به فناوری، دانش فنی و سرمایه‌گذاری را تسهیل می‌کند. از طریق تجارت دسترسی مصرف‌کنندگان به کالاها و خدمات متنوع‌تر با قیمت‌های رقابتی‌تر بهبود می‌یابد و بنگاه‌ها نیز تحت فشارهای رقابتی انگیزه بیشتری برای خلاقیت و نوآوری کسب، و تلاش می‌کنند تا توانمندی‌های خود را برای حضور موثر در زنجیره‌های ارزش جهانی و ارتقای کسب تخصص در تولید کالاهای گوناگون افزایش دهند.

- نقش اقتصادهای در حال توسعه در تجارت جهانی بهبود قابل توجهی کرده است. طی ۲۳ سال اخیر یعنی از سال ۲۰۰۰ الی ۲۰۲۲ تجارت در اقتصادهای در حال توسعه با سرعت بیشتری در مقایسه با اقتصادهای توسعه‌یافته افزایش یافت به نحوی که طی بازه مزبور متوسط رشد سالانه صادرات یا واردات کالایی اقتصادهای در حال توسعه حدود ۸.۴ درصد و برای اقتصادهای توسعه‌یافته حدود ۵ درصد بود و برآیند آن متوسط رشد سالانه ۶.۳ درصد برای کل تجارت جهان را موجب شد. بالاتر بودن رشد تجارت کالایی اقتصادهای در حال توسعه باعث شد تا سهم این گروه اقتصادها از کل تجارت جهانی نیز افزایش یابد و از ۲۸ درصد در سال ۲۰۰۰ به حدود ۴۳ درصد در سال ۲۰۲۲ برسد. در این دوره برخی اقتصادها افزایش چشم‌گیری در تجارت کالایی هم در حوزه صادرات و هم واردات داشتند که از متوسط رشد جهانی و حتی متوسط رشد اقتصادهای در حال توسعه هم بالاتر بود.

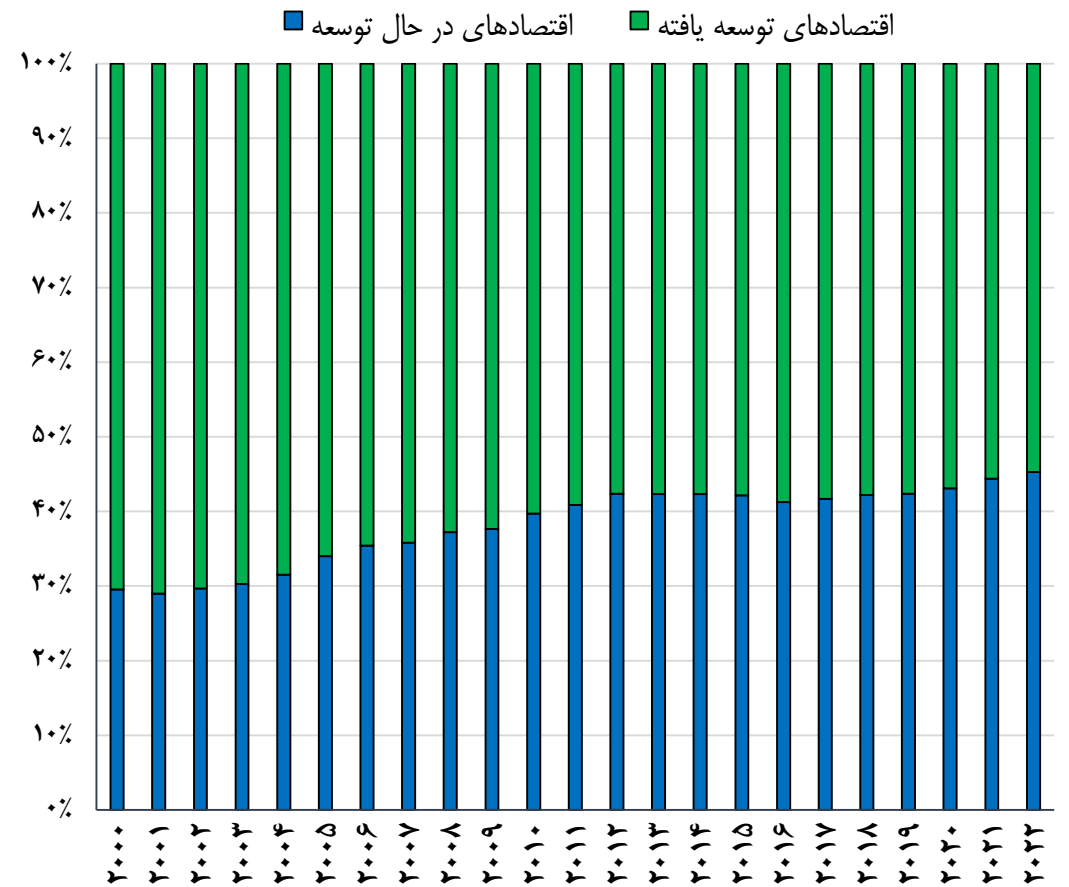

افزایش مشارکت اقتصادهای در حال توسعه در تجارت کالایی جهان به ویژه صادرات

صادرات کالایی جهان طی سال‌های ۲۰۰۰ الی ۲۰۲۲ - تریلیون دلار

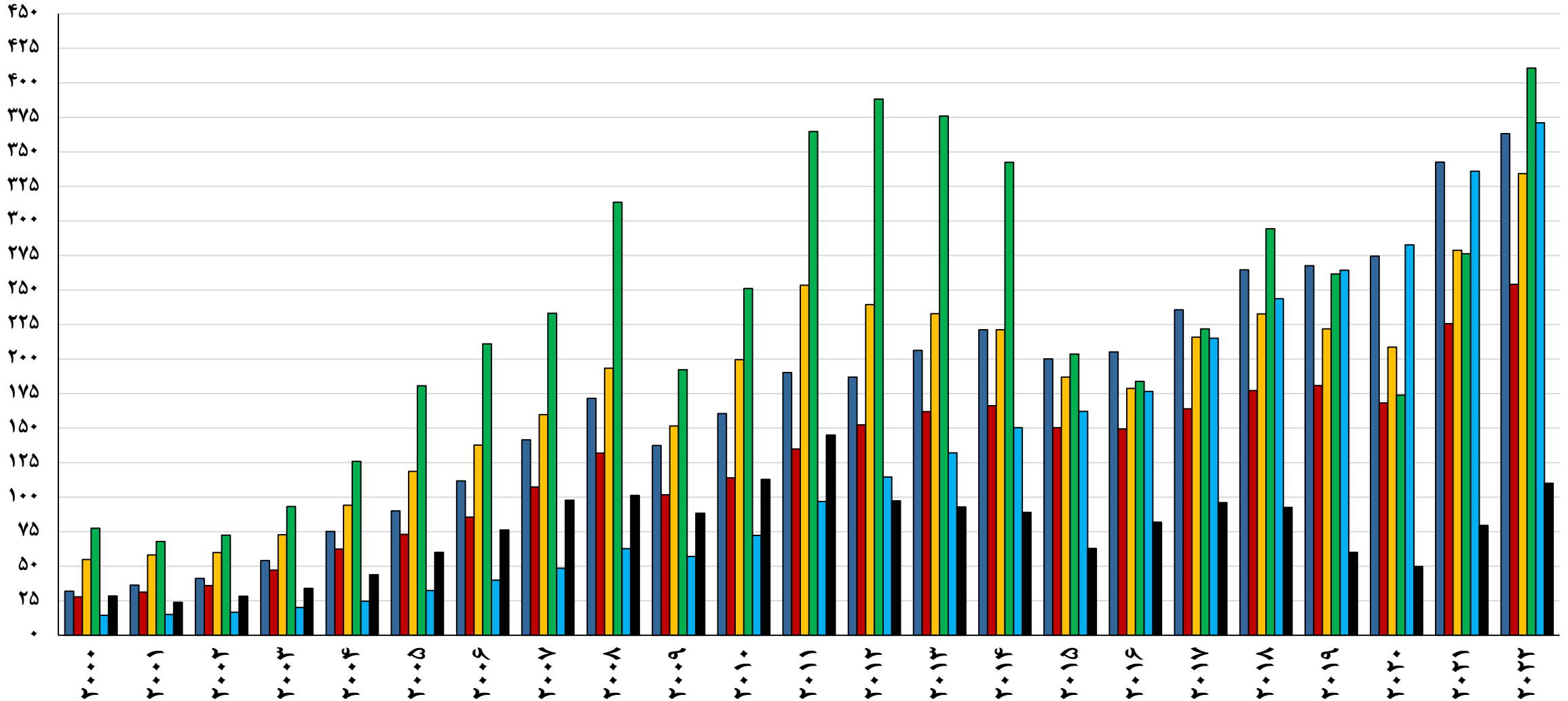
ترکیب صادرات کالایی جهان طی سال‌های ۲۰۰۰ الی ۲۰۲۲ - درصد

صادرات کالایی اقتصادی منتخب طی سال‌های ۲۰۰۰ الی ۲۰۲۲ - میلیارد دلار

ایران ویتنام عربستان سعودی برزیل ترکیه لهستان

نقش جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در بهبود قابل توجه تجارت به خصوص صادرات و مازاد تراز تجاری

مولفه‌های تجارت ویتنام در سال ۲۰۲۲

تجارت

- کل تجارت: ۷۳۰ میلیارد دلار
- تجارت بنگاه‌های سرمایه‌گذار مستقیم خارجی (FDI): ۵۰۷ میلیارد دلار

صادرات کالایی

- کل صادرات: ۳۷۱ میلیارد دلار (۱۰.۵ درصد رشد نسبت به سال قبل)
- صادرات بنگاه‌های FDI: **۲۷۴ میلیارد دلار** (۱۲ درصد رشد و ۷۰ درصد سهم از کل صادرات)

واردات کالایی

- کل واردات: ۳۵۹ میلیارد دلار (۷.۸ درصد رشد)
- واردات بنگاه‌های FDI: ۲۳۳ میلیارد دلار (۶.۷ درصد رشد)

تراز تجاری

- تراز تجاری کل: ۱۲ میلیارد دلار
- تراز تجاری بنگاه‌های FDI: **۴۱ میلیارد دلار**

صادرات کالایی اقتصادهای منتخب

متوسط رشد سالانه صادرات طی ۲۲ - ۲۰۰۰ درصد	متوسط صادرات ماهانه (میلیارد دلار)		
	۲۰۲۲	۲۰۰۰	
۱۱.۷	۳۰.۳	۲.۷	لهستان
۱۰.۶	۲۱.۲	۲.۳	ترکیه
۸.۶	۲۷.۹	۴.۶	برزیل
۷.۹	۳۴.۲	۶.۵	عربستان سعودی
۱۵.۹	۳۰.۹	۱.۲	ویتنام
۶.۳	۹.۲	۲.۴	ایران*

* ارقام ایران مربوط به بازه زمانی ۱۳۷۹ الی ۱۴۰۱ است.

افزایش توام صادرات و واردات دراکثر اقتصادهای در حال توسعه

تجارت پدیده‌ای پویاست و رشد مولفه‌های آن (صادرات و واردات) به هم مرتبط است. رشد پایدار و معنادار صادرات بدون حضور موثر در زنجیره‌های ارزش جهانی و تامین نیازهای وارداتی تولید، امکان‌پذیر نیست. یکی از محرک‌های مهم رشد اقتصادی کشورهای در حال توسعه طی دهه‌های اخیر نیز رشد صادرات از مسیر آزادسازی تجارت بوده است.

برتری اقتصادهای غیرنفتی در رشد صادرات کالایی

افزایش صادرات کالایی در اقتصادهای غیرنفتی طی سال‌های ۲۰۰۰ الی ۲۰۲۲ به مراتب بیشتر از رشد صادرات اقتصادهای برخوردار از منابع نفتی بوده که ناشی از جذب مقادیر قابل توجه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، مشارکت فعال در زنجیره‌های ارزش جهانی و افزایش تولیدات صنعتی است.

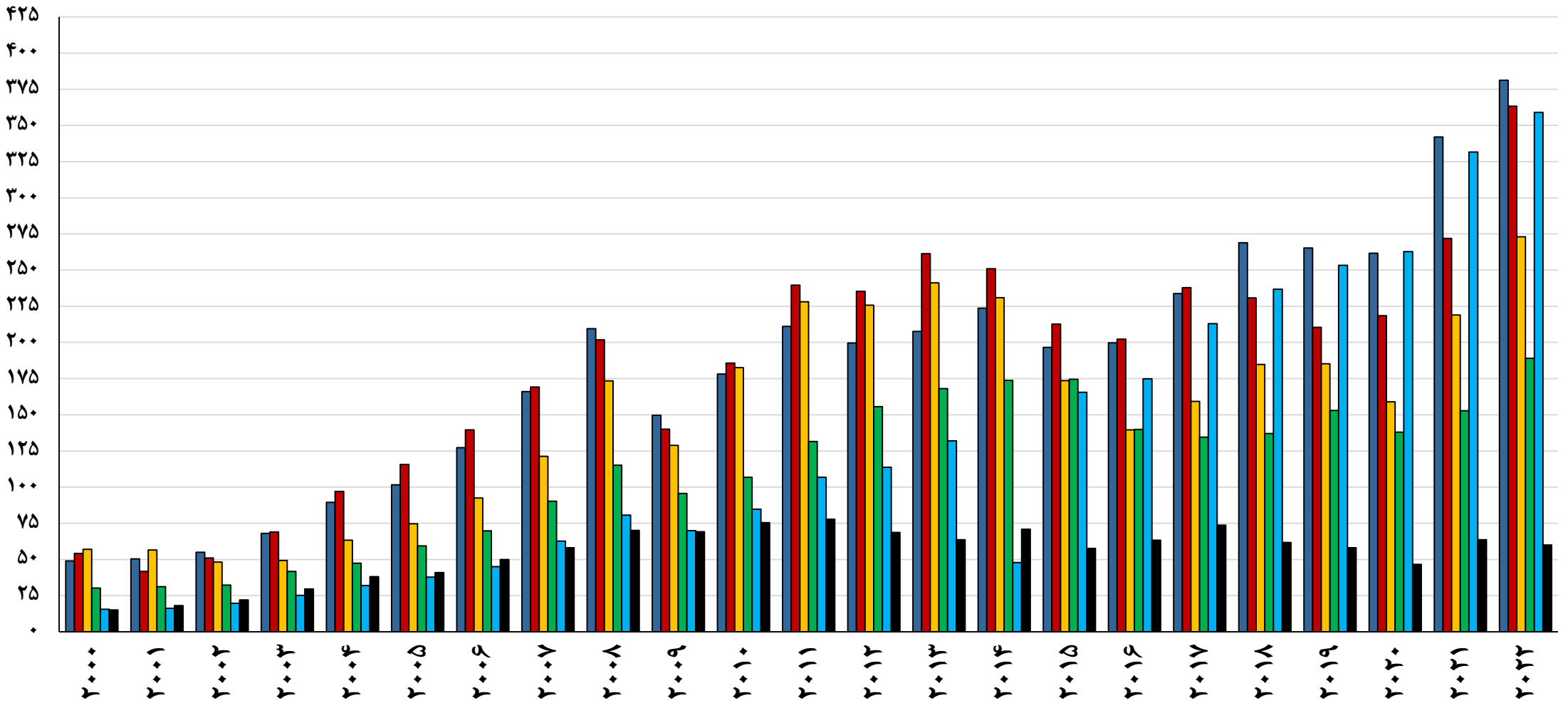
عقب‌ماندگی ایران در رشد تجارت به ویژه صادرات

صادرات کالایی ایران در سال ۲۰۰۰ با برتری نسبت به صادرات اقتصادهای ویتنام و ترکیه، حدود ۲۸ میلیارد دلار بود ولی در سال ۲۰۲۲ با وجود کسب بخشی از درآمدهای ارزی از محل صادرات اقلام نفتی، به دلیل گسستگی و یا اتصال بسیار ضعیف با زنجیره‌های ارزش جهانی، تحریم و عدم رشد کافی صادرات غیرنفتی طی سالهای قبل، از صادرات کشورهای مزبور عقب ماند.

واردات کالایی اقتصادی منتخب طی سال‌های ۲۰۰۰ الی ۲۰۲۲ - میلیارد دلار

ایران ویتنام عربستان سعودی برزیل ترکیه لهستان

واردات کالایی اقتصادهای منتخب

متوسط رشد سالانه واردات طی ۲۲ - ۲۰۰۰ درصد	متوسط واردات ماهانه (میلیارد دلار)		
	۲۰۲۲	۲۰۰۰	
۹.۸	۳۱.۸	۴.۱	لهستان
۹.۰	۳۰.۳	۴.۵	ترکیه
۷.۴	۲۲.۷	۴.۸	برزیل
۸.۷	۱۵.۸	۲.۵	عربستان سعودی
۱۵.۳	۳۰.۰	۱.۳	ویتنام
۶.۵	۵.۰	۱.۳	ایران

* ارقام ایران مربوط به بازه زمانی ۱۳۷۹ الی ۱۴۰۱ است